

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 28 april 1927 kl. 7 e. m

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion, II: 272, angående utredning rörande det vid försäljning av varor tillämpade avbetalningssystemets omfattning och verkningssätt.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 272, har herr *Mogård* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj: t anhålla, att utredning måtte verkställas rörande det s. k. avbetalningssystemets omfattning och verkningssätt, samt att resultatet av denna utredning jämte därav eventuellt föranledda förslag må delgivas riksdagen.

Motionen.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Andra kammarens utskott inhämtade i vederbörlig ordning yttrande över motionen av *kommerskollegium*, som till sitt yttrande fogat införskaffade utlåtanden i frågan från *samtliga auktoriserade handelskamrar i riket, Svenska bokhandlareföreningens centralstyrelse, centralstyrelsen för Sveriges järnhandlareföreningar, Svenska velocipedfabrikant- och grossistföreningen, Svenska pianofabrikantföreningen, Svenska pianohandlareförbundet, Svenska automobilhandlareföreningen* och *Svenska motorklubben*. Till utskottet hava vidare avgivits yttranden över motionen av *Kooperativa förbundet, Sveriges köpmannaförbund, Husqvarna vapenfabriks aktiebolag* samt *aktiebolaget Svenska bokhandelscentralen*.

Den ifrågasatta utredningen har, mer eller mindre positivt, tillstyrkts av *kommerskollegium* och följande handelskammare, nämligen *Östergötlands och Södermanlands, Smålands och Blekinge, Skånes, Västergötlands och Norra Hallands, Västernorrlands och Jämtlands läns* samt *Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare* samt *handelskammaren i Göteborg*. Tillstyrkande yttranden hava vidare avgivits av *Kooperativa förbundet* och *Sveriges köpmannaförbund*.

Direkt avstyrkande har endast *Stockholms handelskammare* ställt sig.

Övriga handelskamrar och i frågan hörda sammanslutningar och företag hava icke tagit bestämd ställning till själva utredningsfrågan utan hava inskränkt sig till att framhålla vissa med avbetalningssystemet förenade fördelar och olägenheter samt att meddela de upplysningar rörande systemets omfattning och verkningssätt, som stått till buds.

Kommerskollegium anför, efter att hava omnämnt av kollegiet införskaffade uttalanden i frågan, följande:

»Av de nämnda yttrandena framgår, att avbetalningssystemet kommit till ganska betydande användning inom ett flertal branscher. Det tillämpas sålunda bl. a. vid handeln med automobiler, traktorer, motorcyklar, velocipeder, sy- och stickmaskiner, verktygsmaskiner, separatorer, lantbruksredskap, tvättmaskiner, dammsugare, pianon, radioapparater, grammofoner, möbler och andra bösättningsartiklar, böcker, konfektionsartiklar, guldsmedsvaror och ur. Bland de varuslag, som äro föremål för försäljning medelst avbetalningskontrakt, ingå alltså såväl föremål avsedda för produktiva ändamål, som ock sådana, vilka åtminstone delvis kunna betraktas som konsumtionsartiklar, ävensom rena lyxvaror. Rörande somliga av hithörande artiklar framgår av de erhållna upplysningarna, att avsättningen till allmänheten övervägande sker under formen av avbetalningsaffärer.

Beträffande avbetalningssystemets verkningssätt hava i yttrandena vitt skilda meningar kommit till uttryck. Medan från de sammanslutningar, vilka mera direkt representera i ifrågavarande handel intresserade säljaregrupper, framhållas de fördelar, som därigenom tillskyndas såväl köpare som säljare och den befordran, som genom en livligare omsättning beredes tillverkningen av vissa varuslag, gör sig särskilt i flera av handelskamrarnas yttranden en ganska stark betänksamhet gällande mot denna form av handel, såtillvida som allmänheten genom densamma lätteligen stimuleras till ingående av obetänksamma förbindelser och även — när avbetalningsaffärerna till stor del drivas av handelsfirmor i de större affärscentra med hjälp av ett vitt förgrenat agentsystem — den bofasta handeln i många fall röner avbräck. Man framhåller ock den skadliga verkan, som avbetalningsaffärerna hava därigenom att de direkt motverka strävandena att begränsa kreditförsäljningen inom detaljhandeln, ehuru väl man å andra sidan erkänner, att avbetalningsköpet måhända innebär den enda utvägen för många mindre bemedlade att förskaffa sig mera kostbara nödvändighetsartiklar, som för deras verksamhet kan vara av betydelse. Från vissa håll påpekas de allvarliga missbruk, som ofta förknippas med denna handelsform.

Att med ledning av det nu införskaffade preliminära materialet gå närmare in på ett bedömande av avbetalningssystemets fördelar och nackdelar, lärer ej med remissen vara avsett. Så mycket torde dock kunna sägas, att, med den utbredning systemet numera fått, dess verkningar i olika hänseenden äro av den omfattning och betydelse att hithörande förhållanden påkalla allvarlig uppmärksamhet, varför en närmare utredning rörande systemets omfattning och verkningssätt synes vara väl motiverad. Kollegium anser sig likväl böra framhålla, att, även om en dylik utredning skulle visa, att avbetalningssystemet, åtminstone i vissa av sina former vore behäftad med bestämda olägenheter, det synes ganska tvivelaktigt, huruvida en eventuell utredning kan förväntas giva anvisning på sådana åtgärder, varigenom missbruken kunde effektivt motverkas, samtidigt med att systemets obestriddliga fördelar bevarades. Detta torde dock i och för sig icke utgöra tillräckligt skäl emot igångsättandet av en utredning, sådan som av motionären ifrågasatts, då här som på andra områden av handel ett framdragande i ljuset av tilläventyrs förefintliga missförhållanden i allmänhet torde innebära det verksamaste korrektivet däremot. Motionären antyder såsom en utväg, att en eventuell utredning av hithörande fråga uppdrages åt kommerskollegium. I ett av de inkomna yttrandena framkastas ock tanken, att denna utredning möjligen kunde förbindas med den

inom kollegium pågående utredningen angående näringslagstiftningen. I avseende härå vill kollegium framhålla, att den nu ifrågasatta utredningen väl kunde tänkas med fördel bedriven i nära samband med den stora utredningen angående näringslagstiftningen. Dock skulle den antagligen vinna på att ej direkt hopkopplas med sistämnda utredning, som väsentligen har att taga sikte på helt andra problem, och detta med hänsyn särskilt till den antagligen behöfliga vidlyftiga materialinsamlingen, som skulle komma att tynga och måhända förrycka den i och för sig viktiga och omfattande näringsrättsutredningen.

I anledning av vad sålunda anförts vill kollegium för sin del tillstyrka den i ovan omförmälda motion gjorda hemställan.»

Östergötlands och Södermanlands handelskammare har vänt sig till ett antal firmor och sammanslutningar av näringsidkare inom distriktet med begäran om deras uttalanden i ärendet. Den allmänna uppfattningen vore, att avbetalningssystemet vunne allt mera terräng. Särskilt besvärande syntes detta försäljnings sätt vara inom järnmanufakturbranschen. Handelskammaren instämmer i motionens syfte och uttalar sin anslutning till däri gjorda yrkande.

Smålands och Blekinge handelskammare anför, att avbetalningssystemet inom dess distrikt vunnit en betydande omfattning. Att söka avskaffa systemet vore med hänsyn till dess nytta synnerligen oklokt. Men dess verkningssätt vore ingalunda vad det borde vara. Från en del håll hade påtalats agenternas uppträdande, särskilt inom bokhandeln. — Systemet motverkade köpmannaorganisationernas strävanden att avskaffa konsumtionskrediten och införa kontantbetalning. Allt tydde på att åtminstone en undersökning av läget vore påkallad. Om något i lagstiftningsväg borde göras, varom dock kunde förefinnas olika meningar, så vore det dock olämpligt att lägga hinder i vägen för köp på avbetalning av nödvändighetsartiklar. Lyxartiklar borde däremot ej få köpas på avbetalning och det torde bli den begärda utredningens springande punkt att söka utfinna en form för begränsning härutinnan. Ett botemedel vore att i lag infördes bestämmelse om viss längsta tid, på vilken ett avbetalningsköp finge avslutas, enär största lockelsen för okloka köpare låge i betalningstidens längd. Även i andra avseenden vore det antagligt, att lagen om avbetalningsköp behöfve revideras. Utredningen torde kunna verkställas av något ämbetsverk eller av den nyligen tillsatta kommittén för undersökning av varudistributionens organisation och kostnader.

Skånes handelskammare uttalar, att avbetalningssystemet under senare år vunnit allt vidsträcktare utbredning såväl inom nya branscher som inom affärsgrenar, där det tidigare fått fotfäste. Beträffande vissa artiklar, såsom böcker och automobiler hade angivits, att omsättningen på avbetalningsköp vore lika stor eller t. o. m. större än försäljningen i övrigt. — Inom vissa områden och handhaft med erforderlig försiktighet hade systemet en bestämd uppgift att fylla och vore därför i och för sig både outhärligt och berättigat. Ordnat efter sunda principer finge avbetalningsköpet närmast karaktären av en högre och bättre form för kreditgivning än den eljest förekommande. — Det ankomme helt och hållet på sättet för dess användning, huruvida nackdelarna komme att överväga fördelarna, varför inga generella regler kunde uppställas för att avgöra, när ett avbetalningsköp skulle anses sunt eller osunt. Ett sådant avgörande förutsatte närmast en prövning av omständigheterna i det konkreta fallet och häri låge en mycket stor svårighet, då fråga bleve att genom lagstiftning

söka begränsa vådorna av denna kreditforms användning. — Av tillgängligt material syntes framgå, att man inom flertalet branscher, där avbetalningssystemet kommit till tillämpning, icke ansåge någon urartning därav f. n. förekomma, ehuru det samtidigt konstaterats, att en tendens förefunnos att frångå sunda affärsprinciper på detta område. Inom andra branscher, särskilt inom bokhandeln och i viss mån även inom konfektionsbranschen, syntes avbetalningssystemet hålla på att leda handeln på avvägar. — Även om handelskammaren ställde sig tveksam till frågan, huruvida på lagstiftningens väg effektiva åtgärder mot avbetalningsköpens utväxter kunde åstadkommas, borde utvecklingen på området från det allmännas sida följas med uppmärksamhet. Därest en utredning skulle visa, att ett offentligt ingripande vore både erforderligt och möjligt att effektivt genomföra, torde ett dylikt ingripande närmast böra givas karaktären av en näringsrättslig reglering. På samma gång handelskammaren ansåge sig böra tillstyrka den begärda utredningen ifrågasattes därför, huruvida icke denna lämpligast borde företagas i samband med den nu pågående näringsrättsutredningen.

Handelskammaren i Göteborg anför, att avbetalningsaffärer förekomme inom distriktet i betydlig omfattning särskilt inom bosättnings- och beklädnadsbranschen samt inom bokhandeln. Handeln med motordrivna fordon och cyklar vore även i stor utsträckning baserad på avbetalningssystemet. Handräckning för återbekommandet av varor, som sålts på avbetalning hade begärts hos de exekutiva myndigheterna i ganska stor utsträckning. Hos förste stadsfogden i Göteborg begärda dylika handräckningar uppskattades till c:a 200 under år 1926, i flertalet fall för till synes rena lyx- och överflödsvaror. — Ehuru mycket stora svårigheter skulle möta den ifrågasatta utredningen, vore dock såväl omfattningen av de s. k. avbetalningsaffärerna som dess verkningar av den betydelse, att de borde berättiga till företagandet av den föreslagna utredningen.

Västergötlands och Norra Hallands handelskammare meddelar, att avbetalningssystemet inom distriktet ej torde hava kommit till samma kraftiga utveckling som inom andra delar av landet. Det befunne sig dock på så kraftig frammarsch, att en utredning syntes handelskammaren vara av ej oväsentlig betydelse även för dess distrikt.

Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare anför, att avbetalningssystemet numera råkat på avvägar till skada icke blott för den köpande allmänheten utan även för den bofasta affärsmannen. Samvetslösa agenter hade mången gång rent av påtvingat köparen en vara, som denne varken tänkt köpa eller hade någon praktisk nytta av. I några fall, där köparen avhänt sig eller förbrukat varan och icke kunnat betala återstående likvider, hade han anmälts för brott utan att vara medveten om någon brottslig handling. Mången gång vore även systemet ägnat att locka svaga individer till brott. — Köparen finge alltid dyrt betala sin vara, vilken kunnat köpas hos den bofasta handlanden till väsentligt lägre pris. Den bofaste köpmannen berövades försäljningen av den ena artikeln efter den andra och bleve oförmögen att reda sig. — Erfarenheten inom handelskammaren hade givit vid handen, att det nuvarande avbetalningssystemet vore ekonomiskt skadligt och att gällande lag om avbetalningsköp vore föråldrad och snarast möjligt borde omarbetas, varför handelskammaren finge tillstyrka bifall till den väckta motionen.

Norrbottnens och Västerbottnens läns handelskammare vitsordar för sitt områdes vidkommande avbetalningssystemets snabbt växande utbredning. På landsbygden vimlade det av agenter för avbetalningsfirmor inom olika branscher, vilka agenter ofta vore långt ifrån nogräknade i valet av medel att genomföra en försäljning. Agentprovisionen samt firmornas ränte- och riskpålägg fördyrade varorna i hög grad. 20 % betecknade nog en sällan förekommande underkant, och varans kvalitet motsvarade ingalunda alltid det företedda provets. — Avbetalningssystemet lockade till onödiga köp, varjämte det måste anses betänkligt, att ett nytt slag av konsumtionskredit växte upp, då rikets köpmän länge, i insikt om dylik kredits fördärvlighet för både säljare och köpare, arbetat på konsumtionskreditens avskaffande. — Nackdelarna av systemet började alltså överväga fördelarna, varför handelskammaren livligt förordade den begärda utredningen.

Kooperativa förbundet anför, att det vore i hög grad att beklaga, om de nu så moderna avbetalningsköpen skulle omintetgöra resultatet av den fostran till individuell sparsamhet och ordnad hushållning bland de breda lagren, som vunnits icke minst tack vare konsumtionsföreningarnas verksamhet. Visserligen vore avbetalningssystemet rätt svårumbärligt, när det gällde vissa dyrbarare artiklar och förnödenheter, vilkas brukbarhet sträckte sig över en avsevärdare tidsperiod, men systemet borde kunna undvikas och vore avgjort till skada beträffande förbrukningsartiklar i strängare bemärkelse. Förbundet funne därför motionen förtjänt av allvarlig uppmärksamhet och föresloge, att utredningen måtte anförtros åt den nyligen tillsatta kommittén för undersökning av varudistributionens anordning och kostnader.

Sveriges köpmannaförbund sammanfattar sina åsikter beträffande avbetalningssystemet i följande punkter:

1. Avbetalningssystemet kan i viss utsträckning anses berättigat, särskilt då det kan medverka till skapande av nya produktiva och samhällliga värden och då betryggande garantier finnas för att köpet kontraktsevenligt kan fullföljas.

2. Systemets nackdelar måste emellertid anses vara övervägande, då det i mycket stor utsträckning inriktat sig på rena förbrukningsartiklar och lyxvaror.

3. Erfarenheterna från Amerika vittna om att avbetalningssystemet är eller kan bli en verklig samhällsfara och i sinom tid medföra ren ekonomisk katastrof för såväl individer som folkhushåll. I vårt land äro förutsättningarna för en dyl. utveckling än mera framträdande än i det i ekonomiskt hänseende väl rustade dollarlandet.

4. Avbetalningssystemet och den propaganda, som bedrivs för detsamma, inverkar psykologiskt ogynnsamt på strävandena att uppfostra vårt folk till en genom kontanthandeln tryggad klok hushållning.

5. Systemet har visat sig vara i hög grad demoraliserande och främjat kriminaliteten på ett rent otroligt sätt.

6. En av de främsta orsakerna till dessa missförhållanden är utan tvivel, att avbetalningsfirmornas organisation och arbetssätt lämnar rum för rent upprörande missförhållanden.

Förbundet tillstyrker därför den föreslagna utredningen.

Förbundet berör även de s. k. kupongaffärerna, varvid köparen får genom inköp av kuponger å visst belopp genom förskottsavbetalningar likvidera varan

helt innan den levereras. Dylika affärer borde enligt förbundets mening helt förbjudas.

Stockholms handelskammare, vars utlåtande i anledning av motionen, såsom förut nämnts, är det enda som går i direkt avstyrkande riktning, anför följande:

»Det är uppenbart, att avbetalningssystemet i Sverige alltmera utvecklats under de senare åren. Företeelsen är emellertid internationell. Likaväl som andra näringsgrenar söka sig nya verksamhetsformer under affärlivets fortskridande komplicerad, så även handeln.

Att ens tillnärmelsevis angiva omfattningen av ifrågavarande försäljningsform, låter sig icke göra utan en ingående undersökning, vilken för övrigt skulle vara förenad med stora svårigheter. Hitintills torde emellertid försäljningen på avbetalning inom vårt land kunna betecknas som relativt ringa i förhållande till varuomsättningen i dess helhet.

Vad som framförallt säljes under denna form är nödvändighetsvaror för yrkesutövningen eller hemmen — symaskiner, separatorer, cyklar, husgerädsartiklar, möbler, mattor o. d. De på avbetalning sålda bilarna äro nog till stor del avsedda för lantbruket eller yrkestrafiken och sålunda hänförliga till samma kategori. På gränsen till lyxartiklar stå sådana varor som musikinstrument, radioapparater och böcker. Särskilt de sistnämnda ha blivit föremål för en omfattande avbetalningsrörelse.

Hela systemet är en modern form för kreditförsäljning, vars växande utbredning givetvis beror på, att densamma av såväl säljare som köpare befunnits praktisk och ändamålsenlig. Givet är, att denna kreditform, liksom all försäljningskredit, är ägnad att stimulera köplusten och befordra varuavsättningen, liksom också, att varor, som försäljas på avbetalning, i regel måste betinga högre pris än vid kontantförsäljning. Denna fördyring är dock, så vida organisationen för avbetalningsaffären är omsorgsfullt genomförd, endast i mindre grad beroende på behovet att täcka kreditrisken, utan huvudsakligen beroende på de ökade omkostnader, som äro förenade med denna försäljningsform, då avbetalningsaffären kräver långt större arbetsapparat än en kontantaffär.

Utän att vilja förneka, att en utredning rörande avbetalningsaffärernas omfattning och verkningssätt kan hava ett visst statistiskt intresse, har Handelskammaren svårt att tänka sig, att en dylik utredning skall kunna få någon praktisk betydelse. I fråga om förevarande liksom andra avtalsinstitut på näringslivets område torde lagstiftningens uppgift böra inskränkas till att, där så anses erforderligt, genom tvingande bestämmelser skipa rättvisa mellan parternas intressen och söka förebygga maktmissbruk å ena kontrahentens — här säljarens — sida. Så har också skett genom gällande lag om avbetalningsköp, och att denna lagstiftning tillfredsställande fyllt sin uppgift, torde få anses bekräftat av det förhållandet, att avbetalningsköpet efter lagens införande vunnit allt vidsträcktare användning. Om man åter skulle anse, att denna vidsträckta användning i och för sig innebär ett missförhållande, som bör rättas, så kan detta givetvis lätt låta sig göra därigenom, att man medelst ny lagstiftning gör avbetalningsformen ur säljarens synpunkt mindre användbar. Men det synes Handelskammaren föga förnuftigt att på lagstiftningens väg ändra en avtalsform av den anledning, att densamma tillvunnit sig allt för stort förtroende och begagnande från allmänhetens sida, liksom ett dylikt tillvägagående säkerligen i detta fall icke skulle leda till annat, än att de behov, som nu taga sig uttryck genom användande av avbetalningsköp, skulle föranleda an-

litande av andra mindre ändamålsenliga kreditformer, till skada för både köpare och säljare, och att i många fall hinder skulle möta för den mindre bemedlade att på lämpligaste sätt anskaffa vad han behöver för sin närings utövande.»

Gotlands handelskammare framhåller, att avbetalningsköpen under de senare åren tilltagit i en omfattning, som syntes högst betänkelig. Det hade uttrönts, att en icke obetydlig del, ofta mer än 50 %, av omsättningen hos en del företag å Gotland, som tillämpade avbetalningssystemet, fölle på försäljning mot avbetalningar. Härtill komme de affärer, som förmedlades genom agenter för handelsfirmor å andra orter. För Gotlands vidkommande torde t. ex. avbetalningsaffärerna allenast i automobiler och traktorer årligen röra sig om minst 300,000 kronor. — Avbetalningsköpen komme oftast till stånd utan att något verkligt behov av varorna föreläge hos köparna. Om avbetalningarna ej kunde fullgöras, återginge varorna i regel till säljaren utan att lagen om avbetalningsköp komme till användning.

Handelskammaren i Karlstad för Värmlands län, Dalsland och Bohuslän anför, att avbetalningssystemet inom distriktet främst omfattade en hel del nyttighetsvaror. Erfarenheterna hade ej varit annat än i stort sett goda. Vanligen tillämpades vid avbetalning samma pris som vid kontantaffär med den skillnaden, att kunden i senare fallet kunde påräkna kassarabatt och i de förra efter tre månader finge betala ränta å utestående belopp. — I mindre omfattning förekomme avbetalningssystemet även beträffande konsumtionsvaror samt lyx- och onödighetsartiklar. Ifråga om konsumtionsvaror lockade systemet lätt till överdåd och olycksdiger skuldsättning och verkade ej heller välgörande ifråga om lyxartiklar, särskilt då försäljningen skedde genom kringresande agenter. Varningsord mot deras framfart hade ock införts i tidningarna av handels- och hantverksföreningar inom distriktet. Särdeles verksamma hade agenterna inom bokhandelsbranschen visat sig på senare tiden. — Svårigheten att skilja mellan lojala och illojala affärsmetoder gjorde en lagstiftning på området synnerligen svår. Förmånligt vore dock, om agenternas framfart kunde stävjas och avbetalningsköp av konsumtions- och lyxartiklar inskränkas.

Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län uttalar med stöd av från utmätningsmännen inom distriktet införskaffade yttranden, att systemets omfattning vore oroväckande stor och att en begränsning vore önskvärd. Möjligheterna härutinnan torde dock vara synnerligen inskränkta. — Såväl nyttiga som skadliga verkningar torde ligga i öppen dag. Nackdelarna torde emellertid vara hart när omöjliga att avlägsna, om systemet överhuvud skulle bibehållas, men dock ej vara så stora, att ett slopande av systemet kunde ifrågasättas. — Det syntes handelskammaren vara synnerligen av behovet påkallat, att de avbetalningsköp, som ske genom s. k. kupongaffärer, genom effektiva lagbestämmelser reglerades och ett regelmässigt indragande i säljarens affärsrörelse av i förskott inbetalda penningar omöjliggjordes.

Handelskammaren i Gävle har endast insänt en sammanfattning av inkomna svar å ett cirkulär i frågan, som av handelskammaren utsänts till ett antal näringsidkare och affärsföretag inom distriktet. De inkomna svaren ge emellertid mycket ringa belysning åt frågan, då som regel de som ej själva driva avbetalningsaffärer utdöma systemet såsom osunt och de övriga dels uttala sitt gillande av systemet och dels klaga över den konkurrens, som utövas av de större med kringresande agenter arbetande avbetalningsfirmorna.

Svenska bokhandlareföreningens centralstyrelse anför, att ungefär hälften av den samlade bokförsäljningen för närvarande skedde mot avbetalning, vilken i huvudsak vore koncentrerad till några större avbetalningsfirmor. Genom berörda försäljningsform hade bokspridningen i synnerligen hög grad ökats samt publicerandet av för kulturen och bildningen högst betydelsefulla veck möjliggjorts. De ökade avsättningsmöjligheterna hade även möjliggjort utgivandet av böcker i stora upplagor, ett för en låg prissättning viktigt moment, varför systemet ej verkat fördyrande. Försäljningsformen vore så pass ny, att den ännu ej vunnit den fasthet i organisatorisk avseende, som vore önskvärt, varför en del anmärkningar i viss mån ännu vore berättigade. Man hade därför gått i författning om att genom överenskommelser och fastställande av vissa försäljningsnormer reglera förhållandena. — Med hänsyn till den stora betydelse avbetalningsaffärerna i sin helhet hade för det ekonomiska livet hade föreningen ingenting att erinra emot den föreslagna utredningen.

I huvudsak samma synpunkter, som Svenska bokhandlareföreningens centralstyrelse givit uttryck åt, hava framförts även av *aktiebolaget Svenska bokhandelscentralen*.

Centralstyrelsen för Sveriges järnhandlareföreningar uttalar, att man inom den egentliga järnhandeln icke iakttagit någon tillämpning av avbetalningssystemet. Däremot hade ifråga om sådana artiklar som verktygsmaskiner, åkerbruksmaskiner, symaskiner och i vissa fall bilar och velocipeder utvecklat sig en ganska omfattande försäljning på avbetalning. Härutinnan vore systemet icke blott berättigat utan till och med mycket önskvärt. Det merpris, som fordrades vid avbetalningsköp, torde endast utgöra skäligen ersättning för ränta, extra kostnader och risk. Tendenser hade emellertid kunnat konstateras att införa avbetalningsaffärer även å hushålls- och konsumtionsartiklar. I ett fall hade konstaterats, att en firma sålt manglar på avbetalning, varvid köparen fått betala ett pris, som satts nära 100 % högre än vad varan borde hava betingat i järnhandeln.

Svenska velocipedfabrikant- och grossistföreningen meddelar, att dess medlemmar så gott som uteslutande sälja till detaljhandlarna. Dessa hava emellertid under en lång följd av år sålt velocipeder på avbetalning till allmänheten och torde det alldeles övervägande antalet velocipeder säljas under denna form. Likviden torde inflyta på 9 å 12 månader.

Svenska pianofabrikantföreningen upplyser, att omkring $\frac{2}{3}$ å $\frac{3}{4}$ av i Sverige tillverkade instrument försäljas på avbetalning. Avbetalningstiden varierar från $\frac{1}{2}$ till $2\frac{1}{2}$ år. I regel fordras en första inbetalning av 15 å 50 % av köpesumman. Å oguldet belopp har köparen att betala vanlig bankränta. Några ogynnsamma verkningar av avbetalningssystemet hade icke försports, då fråga gällde svenska musikinstrument.

Svenska pianohandlareförbundet anför, att avbetalningssystemet alltid visat sig vara nödvändigt inom pianobranchen. Hälften av alla instrument, som försäljas, torde köpas på avbetalning. Därvid räknas med en ränta av 6 % å oguldet belopp. Vid kontantköp erhåller köparen kassarabatt med 2 å 5 %.

Svenska automobilhandlareföreningen meddelar rörande försäljningen i Stockholm av billigare bilar (Ford, Chevrolet etc.) följande uppgifter:

Vid försäljning till:	Säljes kontant	Säljes på avbetalning
privatbruk	75 %	25 %
affärsmän, resande, agenter	40 %	60 %
handlande, lantbrukare etc.	25 %	75 %
läkare, präster, veterinärer etc.	25 %	75 %
industriella verk och firmor för egna körningar	60 %	40 %
droskägare	—	100 %
åkare, stadsbud etc.	17 %	83 %

I genomsnitt sker c: a 35 % av försäljningen mot kontant betalning och c: a 65 % på avbetalning. Vid försäljning av automobiler till ett värde av c: a 5,000 kr. och däröver varierar den del av försäljningen, som sker på avbetalning, hos olika firmor från c: a 50 % till c: a 75 %. Ränta och kostnader för automobilavbetalningsaffärer i Sverige uppgå till 6 å 8 % å icke inbetalt belopp.

Svenska Motorklubben meddelar, att 15—70 % av de olika firmornas motorcykelförsäljningar köpas på avbetalning. Dessa siffror torde dock vara för låga, enär såsom kontantköp räknats försäljningar från firma till underagent. I genomsnitt torde något över 50 % av alla försäljningar ske mot avbetalning. Den första avbetalningen är i regel $\frac{1}{3}$ av försäljningspriset. Två firmor nöja sig med 25 % och en fordrar 50 % kontant inbetalning. Endast 1 å 2 % av köpen hava ej fullföljts och ej heller dessa hava i stort sett förorsakat firmorna några förluster.

Husqvarna vapenfabriks aktiebolag säljer på avbetalning huvudsakligast symaskiner. Av de symaskiner, som säljas inom landet, torde c: a 95 % köpas på avbetalning. Avbetalningstiden är 3 å 3 $\frac{1}{2}$ år. Vid kontantköp erhålles 15 % rabatt å det vid avbetalning använda priset.

Då i såväl motionen som en del av de avgivna yttrandena hänvisats till förhållandena på ifrågavarande område i Amerikas Förenta Stater, har utskottet ansett det vara av intresse att meddela vissa uppgifter därifrån, vilka hämtats ur till utskottets förfogande ställda skrivelser i ämnet från svenska generalkonsulatet i New York. Någon samlad statistik finnes emellertid ej och uppgifterna förefalla överhuvudtaget mycket osäkra och approximativa.

Förhållan-
derna i För-
enta Staterna.

Under år 1925 torde avbetalningsaffärerna i Förenta Staterna hava uppgått till minst 5 miljarder dollars, motsvarande c: a 17 % av årets totala handelsomsättning. Systemet har medfört en till mellan 3 och 5 % uppgående ökning av det kapital, som av en del av landets befolkning lånas till en annan.

Här nedan lämnas uppgifter rörande handeln för år 1924 beträffande vissa varuslag.

	Totala detalj- handelsvärdet i milj. dollars	Härav sålt på avbetalning c:a %	eller i milj. dol- lars
Automobiler	2,910	75	2,183
Tvättmaskiner	88	75	66
Dammsugare	69	65	45
Grammofoner	70	80	56
Möbler	850	90	765
Pianon	100	40	40
Juveler och smycken	400	25	100
Radioapparater	300	13	39
	4,787		3,294

Försök hava gjorts att fastslå vissa allmänna normer för avbetalningsköp, vilka försök hava visat att villkoren vid avbetalningsköp variera högst betydligt även inom samma bransch.

Säljarna hava i längden icke själva kunnat finansiera den ökade kreditgivningen, varför det har uppstått särskilda kreditinstitut för finansiering av avbetalningsköpen. Vid årsskiftet 1925/26 funnos 1,400 å 1,600 dylika institut. En del finansiera endast köp av viss vara, andra åter köp inom vilken bransch som helst. Säljaren står i regel all risk gentemot kreditgivaren.

Angående omfattningen av de fall, då avbetalningsköp ej kunnat fullgöras och den sålda varan av denna anledning återgått till säljaren, finnas uppgifter endast ifråga om automobiler. Av dylika, som såldes med en första avbetalning av $\frac{1}{3}$ av köpesumman, återtogs 1.75 % på grund av ofullbordad inbetalning. Då $\frac{1}{4}$ av försäljningssumman erlades vid varans övertagande, var motsvarande procent 3.8 och då mindre än $\frac{1}{4}$ inbetalades 11.

Frågan om de ökade kostnader, som vid avbetalningsköp falla på köparen, är likaledes outredd. Inom möbelbranschen lär man vid avbetalningsköp beräkna 25 % högre priser än vid kontantköp, men inom många andra branscher försäljes så stor del av omsättningen på avbetalning att som regel inga särskilda priser beräknas. Där avbetalningsköpen äro regel torde försäljningspriset fastställas uniformt såsom om alla försäljningar skedde å avbetalning. Även i dylika fall lämnas ej alltid kassarabatt vid kontantköp. En känd bankman har beräknat, att den allmänhet, som köper på avbetalning, för det lån den på så sätt erhållit, betalar en ränta motsvarande 20 % om året.

Till belysande av uppfattningen på olika håll inom Förenta Staterna om verkningarna av avbetalningssystemet må här ur en skrivelse i frågan den 10 februari 1927 från svenska generalkonsulatet i New York återgivas följande:

Intresset för utvecklingen av avbetalningssystemet i Förenta Staterna och den inverkan, som denna utveckling kan tänkas utöva på landets ekonomi, är alltjämt stark. Senast har en i Portland, Oregon, utkommande daglig tidning i samband med en därvarande bank igångsatt en undersökning i saken, och genom tillmötesgående av vicekonsulatet i Portland har jag lyckats erhålla särtryck av tidningens redogörelse för undersökningens resultat.

Dessvärre kan det knappast sägas, att denna vidlyftiga undersökning bringat någon ytterligare klarhet i frågan. Till en viss grad beror detta på att de frågor, som upptagits i de över hela landet till framstående bankmän m. fl. utsända formulären ofta äro synnerligen vaga, och att de snarare syftat på att erhålla interlokutörens personliga mening, än att frambringa verkliga fakta. Svaren ha därför huvudsakligast blivit opinionsyttringar och den enda slutsats, som av enquêten kan dragas, är att den långt övervägande delen av de tillfrågade anser att utvecklingen ifråga är av i allo gynnsam natur. Majoritetens uppfattning kan sammanfattas på ungefär följande sätt:

»Avbetalningssystemet utgör ryggraden i Amerikas nuvarande välstånd. Det har modererat svängningarna i produktionskurvan och medfört nya arbetstillfällen — i det att produktionen kunnat ökas till mötande av den stegrade efterfrågan från konsumenterna — varigenom arbetslösheten försvunnit. Genomsnittspriset på nödvändighets- och lyxvaror har kunnat minskas genom mass-tillverkningen. Arbetslönerna ha stigit, sparsamheten har uppmuntrats och arbetaren har fått ett nytt intresse i och med att det blivit möjligt för honom såsom löntagare att förvärva tillhörigheter, vilka icke ens de rika i andra länder alltid kunna bestå sig med. Avbetalningssystemet har förekommitt plötslig och allvarlig depression i affärlivet och i viss mån rubbat nationalekonomernas tilltro till teorien om regelbundna konjunkturväxlingar inom det ekonomiska livet.»

De som ansågo »att avbetalningssystemet är en fara, i det att det förleder den amerikanska arbetaren att pantskriva sin framtid och in-teckna sin förmåga till arbetsförtjänst och att så snart dåliga tider inträffa ett allvarligt förryckande av landets kreditstruktur kommer att bli följden» voro i deciderad minoritet.

Protokollet för det sammanträde, som i november avhölls av Academy of Political Science och varom tidigare inberättats, har nu utkommit.

I sitt inledningsanförande framlade den kände nationalekonomen Edwin R. A. Seligman en serie frågor. Ehuru de flesta lämnades obesvarade, torde dock detta anförande väl klargöra de problem, som genom avbetalningssystemets utbredda tillämpning uppstå, och därför vara av stort värde för dem, som önska studera denna fråga. Professor Seligman, som i föredraget meddelade att man inom hans fakultet vid Columbia-universitetet i New York vore sysselsatt med en större vetenskaplig utredning av detta spörsmål, fördömde de gängse försöken att uppnå klarhet över de därmed sammanhängande problemen genom avlyssnande av allmänna opinionen, men medgav på särskilt framställd fråga att de verkställda enquêterna och i tidningspressen förekommande diskussionerna hade sitt värde däri att allmänhetens uppmärksamhet på så sätt fästes vid faran av att låta utvecklingen fortgå i en utsträckning, som kunde medföra vådliga konsekvenser. Han tvekade ej att beteckna avbetalningssystemet i den omfattning, som det under senaste tider tillämpats i Förenta Staterna, som »a great economic revolution» och han uttryckte den förmodan att inom kort för reglerande av detta systems tillämpning lagar komma att stiftas motsvarande de, vilka reglera förhållandena inom andra låne- och kreditgivningens områden. Med hänsyn till att det ofta påståtts, att avbetalningssystemets tillämpning skulle medfört ökad sparsamhet, kan det vara av intresse att bemärka att Seligman sade sig icke kunna finna något samband mellan avbetalningssystemet och den under senaste åren iakttagna ökningen av i sparbanker insatta medel.

Ett annat anförande av stort intresse hölls av W. T. Foster, direktör för Pol-lak Foundation for Economic Research. I den del därav, som förekommer i det tryckta referatet, framhålles hurusom den ökade försäljningen på avbetalning

räddat Förenta Staterna från en annars säker återgång på affärsområdet. »Det råder intet tvivel om», sade Foster, »att industrien haft bättre tider, att arbetslösheten varit mindre, produktionen mer omfattande, nationens inkomst större och levnadsstandarden högre under de gångna fyra åren, än vad fallet blivit om avbetalningsförsäljningen icke förekommit.» Han framhöll vidare att den kredit, som vid avbetalningssystemets tillämpning gives är en *konsumentkredit* i motsats mot den bankkredit, som vanligen ställes till *producentens* förfogande. Man kan, menade Foster, icke tala om inflation uppkommen genom överexpansion av dessa tvenne slag av kredit samtidigt. En ökad konsumentkredit är snarare ägnad att motverka uppkomsten av inflation genom ökad producentkredit.

Ett inlägg av något annat slag var det, som gjordes av Mr Lawson Purdi, sekreterare i Charity Organization Society of the City of New York. Han hade från sina samtliga avdelningsföreståndare inhämtat deras mening om avbetalningssystemets inverkan på samhällets fattigaste lager och funnit att de enhälligt och kategoriskt uttalat sig på det mest ogynnsamma sätt. I trots härav syntes han ej vara pessimistisk. Han ansåg att systemets mest uppenbara brist låg däri att varorna och krediten tillhandahöllös av samma företag. Egendomligt nog tyckes han anse, att om dessa funktioner endast sköttes av olika avdelningar inom företaget, så vore publiken garderad mot alla missbruk. Han slutade sitt, särskilt med hänsyn till det håll varifrån det kom, tillsynes föga givande anförande med att säga att endast erfarenheten kan lära folk att avstå från att sälja eller köpa tanklöst. »Whatever we do, let the government keep its hands off.»

Om diskussionens allmänna anda och tendens har jag tidigare givit en del antydningar, och vill här endast fästa uppmärksamheten på den ekonomiska teori, som framlades av Mr Benjamin A. Javits och som gick ut på att avbetalningssystemets tillämpning tvingar kapitalets representanter att tillse att arbetets erhålla en jämn och lönande sysselsättning. Han slutade sitt anförande med att påpeka de fördelar, som kunna ligga i en sund tillämpning av avbetalningssystemet och de faror som en oreglerad tillämpning innebär. Han föreslog inrättandet av ett särskilt institut med uppgift att studera systemet och att med råd och dåd bistå vid dess organisation, »så att vår ekonomiska farkost kan undvika de skär, varpå den måste strandra, om den obehindrat får fortsätta sin nuvarande äventyrliga färd utan lots och på ett hav, som hitintills saknar varje kartläggning».

1915 års lag
om avbetalningsköp.

Fråga om lagstiftningens ingripande på förevarande område väcktes första gången år 1901, då ämnet uppsattes på programmet för visst gemensamt skandinaviskt lagstiftningsarbete. Av de i nämnda program upptagna ämnena blev rättsförhållandet mellan köpare och säljare först föremål för behandling. De överensstämmande lagar om köp och byte av lös egendom, som tillkommo såsom resultat av detta arbete, innehöllo emellertid icke några speciella bestämmelser om avbetalningsköp, enär sistnämnda ämne på grund av sin fristående natur och de socialpolitiska synpunkter, ur vilka det företrädesvis borde betraktas, icke ägnade sig att i detta sammanhang upptagas till behandling. Frågan gjordes sedermera till föremål för gemensam behandling av svenska, norska och danska kommittéer, då år 1909 på programmet för fortsatt gemensamt lagstiftningsarbete inom de skandinaviska länderna uppfördes bl. a. frågan om

bestämmelser mot missbruk av ekonomisk övermakt, särskilt angående köp på avbetalning.

Den svenska kommittén framlade den 31 januari 1914 förslag till lag om avbetalningsköp och anförde därvid bl. a. följande:

»Bruket att sälja på avbetalning förskriver sig från senare delen av förra århundradet. Till en början hade det sin huvudsakliga användning vid handel med möbler, inom vilken bransch det fortfarande spelar en mycket stor roll. Särskilt gäller detta i Tyskland, från vilket land avbetalningsaffärerna spritt sig till Sverige. Numera förekomma dylika affärer inom de flesta industri-grenar. Det storartade uppsving, som särskilt tillverkningen av symaskiner och pianon nått i våra dagar, torde näppeligen hava inträffat, om ej avsättningen underlättats genom denna kontraktsform. Av densamma använder man sig numera i vårt land exempelvis vid försäljning av automobiler, lantbruksmaskiner, kassakontrollapparater, kreatur, böcker, kläder, manufakturvaror, tavlor och alla slags prydnadsföremål. Snart sagt allt kan köpas på avbetalning, från och med fullständiga hotellinredningar till och med föremål av helt obetydligt värde.

Den stora utbredning avbetalningsaffärerna sålunda vunnit utvisar, att de motsvara ett verkligt behov inom omsättningslivet. I själva verket medför också denna avtalsform, när den icke missbrukas, betydande fördelar för båda kontrahenterna, icke minst för köparen. Framför allt beredes därigenom åt den obemedlade möjlighet att komma i besittning av relativt dyrbara föremål, vilka av honom kunna användas såsom produktionsmedel, exempelvis symaskiner och annat, som han behöver för sitt yrke, pianon för undervisningsbruk o. d. Möjligheten att anskaffa möbler och annat bohag på avbetalning är ock av stor betydelse för den, som endast därigenom bliver i tillfälle att grunda ett eget hem. Och även om köparen på grund av lättheten att erhålla kredit lockas att anskaffa för honom mindre behövlige föremål, blir han å andra sidan tvungen till sparsamhet för att kunna i rätt tid erlägga förfallande avbetalningar.

I samma mån avbetalningsaffärerna trängt sig fram och erövat marknaden hava emellertid, särskilt enligt vad erfarenheten från främmande länder giver vid handen, åtskilliga med dem förenade missförhållanden allt tydligare trätt i dagen. Systemet att sälja på avbetalning anses motverka kontanthandeln och vara ägnat att befordra ett osunt kreditgivande. Den lätthet, varmed man mot ett ringa belopp kan komma i besittning av det köpta, samt affärens egen beskaffenhet, som för köparen försvårar en riktig uppskattning av köpesummans storlek, förleda mången till att anskaffa föremål, vilka äro för honom onödiga och icke passa för hans ekonomiska förhållanden. Klagomål hava jämväl förts däröver att gods, som säljes på avbetalning, ofta är av underhaltig beskaffenhet och betingar oskäligt högt pris. Med avseende å själva avtalets innehåll har det visat sig, att över allt, där avbetalningsaffärerna fått utveckla sig fritt, den ene kontrahenten, köparen, vilken merendels

är den ekonomiskt underlägsne, i allmänhet låter förmå sig att gå in på kontraktsvillkor, som för honom äro oskäligt betungande. Till sådana hör särskilt den i de allmänt förekommande tryckta formulären för köp på avbetalning sedvanliga bestämmelsen, att säljaren, för den händelse en avbetalning icke erlägges punktligt, skall vara berättigad icke blott att återtaga det sålda föremålet utan även att det oaktat behålla hela den uppburna betalningen. Det obilliga i en sådan bestämmelse framträder särskilt, när den tillämpas sedan större delen av betalningen blivit erlagd.»

Vid frågans behandling rådde icke någon meningsskiljaktighet mellan de olika ländernas kommittéer därom att köp på avbetalning vore en omsättningsform, som måste anses outhärlig. Kommittéerna hade därför funnit sin uppgift vara att i största möjliga mån söka inskränka de med avbetalningsköp förenade missförhållandena utan att lägga hinder i vägen för den reella avbetalningshandeln.

Den norska kommittén ansåg, att rätten att på avbetalning sälja vissa mindre dyrbara föremål borde göras beroende av offentlig myndighets tillstånd, vilket borde kunna återkallas, om det sätt, varpå rörelsen drevs, eller andra särskilda omständigheter gävo anledning att befara missbruk. Bestämmelser av dylik innebörd infördes även i den år 1916 i Norge utfärdade lagen om avbetalningsköp.

Enligt den svenska kommitténs mening utgjorde emellertid de i vårt land förhandenvarande förhållandena icke tillräcklig anledning för uppställande av en dylik inskränkning i näringsfriheten. Den svenska lagen om avbetalningsköp av den 11 juni 1915, som i huvudsak ansluter sig till kommittéförslaget, innehåller ej heller några restriktiva bestämmelser i syfte att begränsa omfattningen av avbetalningshandeln. Den måste anses uteslutande avse att reglera det rättsliga förhållandet vid köp på avbetalning mellan köpare och säljare och att därvid tillgodose båda parternas berättigade ekonomiska intressen.

För egen del anförde utskottet:

Avbetalningshandeln har under de senare åren utvecklats sig mycket snabbt och torde numera hava nått en synnerligen betydande omfattning. Flertalet av de över förevarande motion avgivna yttrandena giver även oförtydligt vid handen, att så är förhållandet, vilket för övrigt torde vara ett allmänt känt och erkänt faktum. Hand i hand med utvecklingen på ifrågavarande område har emellertid framvuxit en allt starkare opinion gentemot vissa med avbetalningssystemet förenade nackdelar, en opinion, som genom den nu föreliggande motionen framförts inom riksdagen.

Samtidigt som det göres gällande, att avbetalningssystemet i ganska betydande utsträckning kommit på avvägar, erkänns dock systemets goda sidor. I den mån dess tillämpning möjliggör för i ekonomiskt hänseende svagare personer att förskaffa sig exempelvis maskiner eller andra föremål för produktiva ändamål eller förnödenheter av mera bestående värde, anses avbe-

talningssystemet allmänt vara icke blott försvarligt utan även nödvändigt och ofrånkomligt.

De mot handeln på avbetalning riktade anmärkningarna äro i huvudsak följande:

Genom avbetalningssystemet har skapats en ny form av konsumtionskredit, vilken i hög grad uppammat en lyxkonsumtion, som icke alltid står i rimlig proportion till vederbörande köparens ekonomiska bärkraft. Direkt skadlig är även den verkan av avbetalningsaffärerna, att de motverka strävandena att begränsa kreditförsäljningen inom detaljhandeln. Köparna få ofta betala oskäligt höga pris för de varor, som köpas på avbetalning. I stor utsträckning förmedlas avbetalningsaffärerna genom kringresande agenter, vilka ofta med lock och pock och utan att vara särskilt nogräknade med de medel, som därvid komma till användning, söka få försäljning till stånd. Från representanter för den bofasta köpmannakåren påtalas den konkurrens med den lokala handeln, som uppkommit genom dylik agentverksamhet från de större avbetalningsfirmornas sida. Slutligen göres gällande, att avbetalningssystemet i oroväckande grad medfört ökning av brottsligheten i vårt land, i det att ett stort antal förskingrings- och bedrägeribrott vore att direkt tillskriva ifrågavarande affärsform.

Beträffande de sålunda framförda anmärkningarna torde med visst fog kunna göras gällande, att de i större eller mindre utsträckning kunna riktas jämväl mot annan kredithandel än den här avsedda och att de påtalade olägenheterna alltså icke skulle vara något för avbetalningssystemet speciellt utmärkande. Men det torde dock ej kunna bestridas, att berörda olägenheter kunna förväntas framträda i eminent grad, då fråga gäller köp på avbetalning. Vid vanlig kreditgivning torde säljaren i regel besitta en genom personlig bekantskap med köparen eller på annat sätt förvärvat kännedom om köparens solvens. Vid avbetalningsköp åter lämnas krediten utan några som helst krav i nyssberörda avseende, då ju säljaren anser sig ha full säkerhet i den försälda varan. Att härigenom måste uppstå en många gånger osund kreditgivning torde ligga i öppen dag. Likaså synes det påtagligt, att agentverksamheten skall erhålla en avsevärt större omfattning inom avbetalningshandeln än i övrigt, då det på förstnämnda område givetvis är betydligt lättare att avsluta köp än vid försäljning mot kontant betalning eller på öppen kredit, vilket sistnämnda väl för övrigt ej kan i nämnvärd utsträckning överlätas åt för den lämnade krediten oansvariga agenter. Att valet av agenter från avbetalningsfirmornas sida ej heller alltid verkställts med tillbörlig omsorg torde vara en känd sak. Jämväl anmärkningarna, att avbetalningssystemet medfört en ökning av brottsligheten, synas äga visst fog för sig med hänsyn till att lättheten att genom avbetalningsköp på bedrägligt sätt komma över medel, lätt kan locka till brott av antydd art. Möjligt är dock, att det stora antal brott, som under de senare åren blivit begångna i samband med avbetalningsaffärer åtminstone i viss utsträckning är att anse såsom en tidsföreteelse.

Avbetalningssystemet har sålunda enligt utskottets mening utvecklats på ett sådant sätt, att det kan befaras medföra allvarliga vådor av den art, att åtgärder i reglerande syfte från det allmännas sida kunna befinnas av behovet påkallade. För ett allsidigt bedömande av hithörande frågor torde emellertid en utredning sådan som i förevarande motion ifrågasatts först böra verkställas. Utskottet har därför funnit sig böra tillstyrka motionen.

Utskottet är därvid fullt på det klara med, att stora svårigheter komma att möta en dylik utredning. Att erhålla en fullt uttömmande utredning angående avbetalningssystemets omfattning och verkningssätt är måhända ej möjligt, men synes ej heller nödvändigt för ifrågavarande ändamål. Tillräckligt omfattande material torde utan större svårigheter kunna erhållas för ett bedömande av frågan, huruvida ett ingripande från det allmännas sida bör komma till stånd.

På vad sätt dylikt ingripande skulle kunna ske utan att menligt inverka på den lojala avbetalningshandeln är givetvis svårt att för närvarande bedöma. Kommerskollegium har för sin del ansett det tvivelaktigt, huruvida en eventuell utredning kan förväntas giva anvisning på sådana åtgärder, varigenom missbruken kunna effektivt motverkas, samtidigt med att systemets obestriddliga fördelar bevaras. Kollegiet har emellertid samtidigt uttalat, att här som på andra områden av handel ett framdragande i ljuset av tilläventyrs förefintliga missförhållanden i allmänhet torde innebära det verksammaste korrektivet däremot. Smålands och Blekinge handelskammare har ansett, att ett medel att söka begränsa avbetalningsköp av lyxartiklar kunde vara att begränsa den tid, på vilken ett avbetalningsköp finge avslutas, när största lockelsen för okloka köpare låge i betalningstidens längd. I samma riktning kunde måhända verka införandet efter norskt mönster av en bestämmelse, att varor under visst värde ej finge säljas på avbetalning utan tillstånd av offentlig myndighet.

I detta sammanhang vill utskottet framhålla ytterligare en åtgärd, som möjligen skulle kunna gagna det ifrågavarande syftet. I lagen den 25 maj 1917 om försäkringsrörelse föreskrives bl. a., att försäkringsbolag, som meddelar livförsäkring, icke må lämna uppdrag att såsom bolagets ombud anskaffa eller förmedla anskaffning av ansökningar om dylik försäkring åt annan än den, som kan anses äga betingelser för att på ett värdigt och lämpligt sätt utöva sådan verksamhet. När sådant uppdrag lämnas, så ock när givet uppdrag återkallas, skall anmälan därom ofördröjligen göras hos försäkringsinspektionen. Återkallas uppdraget endast för viss tid, skall detta i anmälan angivas. Från skyldigheten att göra sådan anmälan, varom här är fråga, äger Konungen befria bolag, som prövas hava vidtagit betryggande åtgärder för övervakande av ombudens verksamhet. Har någon, som innehar ombudsuppdrag, gjort sig skyldig till handling, som prövas vara oförenlig med ett värdigt och lämpligt utövande av verksamheten, åligger det bolaget att återkalla uppdraget.

Ett av de enligt utskottets mening allvarligaste klagomålen mot avbetalningsrörelsen, sådan den för närvarande i viss utsträckning bedrivs, riktar sig mot agentverksamheten och agentkårens sammansättning. Bestämmelser angående agentverksamheten på här ifrågavarande område i samma syfte som ovanberörda i försäkringslagen givna stadganden skulle säkerligen medföra ett bättre sakernas tillstånd över huvud taget inom avbetalningshandeln, då det synes sannolikt, att flertalet av de med systemet förenade olägenheterna i viss mån bottna däri, att såsom agenter understundom användas mindre lämpliga och föga ansvarskännande personer. Utskottet håller visserligen för troligt, att förhållandena inom avbetalningsrörelsen komma att utveckla sig i här antydd riktning statsingripande förutan, så snart rörelsen vunnit erforderlig stadga i organisatoriskt hänseende, men en föreskrift av antydd innebörd torde kunna förväntas påskynda en dylik utveckling.

I en del av de i frågan avgivna yttrandena hava särskilt påtalats s. k. kupongaffärer, varvid köparen får genom inköp av kuponger å vissa belopp genom förskottsinsbetalningar likvidera varan helt, innan den levereras. Då det utmärkande för avbetalningsköp är, att betalning för viss vara skall erläggas efter hand å vissa fastställda terminer efter det varan utlämnats till köparen, torde frågan om kupongaffärer falla utom ramen för den föreliggande motionen, men utskottet vill dock icke underlåta att såsom sin åsikt uttala, att dylika affärer måste anses vara en osund företeelse inom affärlivet. Det händer ej sällan, att firmor, som bedriva kupongaffärer, komma på obestånd, varvid i regel de förskottsinsbetalningar, som genom kupongköp verkställts av ett stort antal mindre bemedlade personer, gå helt förlorade för inbetalarna.

I motionen har ifrågasatts, att den föreslagna utredningen skulle uppdragas åt kommerskollegium eller annan offentlig myndighet. I vissa av de i ärendet avgivna yttrandena har såsom lämpligt organ för utredningens verkställande nämnts en föregående år på enskild väg tillkommen kommitté för undersökning av varudistributionens anordning och kostnader, vilken kommitté av Kungl. Maj:t beviljats vissa bidrag till kostnaderna för undersökningen ur handels- och sjöfartsfonden samt manufakturförlagslånefonden. Slutligen har ifrågasatts att utredningen skulle verkställas i samband med den inom kommerskollegium pågående utredningen angående näringslagstiftningen. Kommerskollegium har i avseende härå framhållit, att den nu ifrågasatta utredningen väl kunde tänkas med fördel bedriven i nära samband med nyssberörda utredning, men att den antagligen skulle vinna på att ej direkt hopkopplas med sistnämnda utredning, som väsentligen har att taga sikte på helt andra problem, och detta med hänsyn till den antagligen behövligen vidlyftiga materialinsamlingen, som skulle komma att tynga och måhända förrycka den i och för sig viktiga och omfattande näringsrättsutredningen.

Utskottet finner det för sin del icke vara behöfligt, att riksdagen tager ställning till ovan berörda fråga angående lämpligt organ för verkställande av

den av utskottet förordade utredningen. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att härutinnan träffa avgörande utan någon meningsyttring från riksdagens sida.

I den av motionären gjorda hemställan har utskottet av formella skäl ansett sig böra utesluta sista delen, som avser framställning om att resultatet av utredningen jämte därav eventuellt föranledda förslag må delgivas riksdagen.

Utskottet får alltså med stöd av vad ovan anförts hemställa, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att utredning måtte verkställas rörande det s. k. avbetalningssystemets omfattning och verkningssätt.

Utskottets hemställan bifölls av andra kammaren.

Andra kam-
marens beslut.

Första kammaren, som delgivits andra kammarens beslut, har hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott.

Utskottet.

I anledning härav får utskottet, med instämmande i vad andra kammarens utskott yttrat i ärendet, hemställa,

att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 26 april 1927.

På utskottets vägnar:

IVAR ÖSTERSTRÖM.

Närvarande vid ärendets slutbehandling inom utskottet: Se under utlåtandet nr 3.